

A POLGÁRI ÉS KATONAI LOGISZTIKA ELVEINEK ALKALMAZÁSI LEHETŐSÉGE A KATASZTRÓFA ELHÁRÍTÁSBAN

Horváth Zoltán

Kispesti Önkormányzat

Vagyonkezelő Műszaki Szervezet igazgató

Kerületi polgári védelmi törzs, műszaki vezető, irányító parancsnok

---

A katasztrófákról általánosságban elmondhatóak, hogy azok olyan előre nem tervezhető, ad hoc jellegű események, melyek a legváratlanabb időben és helyszíneken következnek be. Ebből adódik, hogy a katasztrófavédelem feladatait támogató logisztikai biztosítás rendszere különös sajátosságokkal és jellemzőkkel bír. Nem hasonlítható sem a katonai, sem a polgári szféra logisztikai rendszeréhez, így azok elvei és módszerei nem vehetők át változatlan formában.

Ezért ebben a cikkben feltárom, hogy a katonai és polgári logisztika alapelvei hogyan illeszthetők a katasztrófa logisztikához, kiindulva azok cél-feladat és eszközrendszeréből, a hasznosítható azonosságaikból rámutatva a rendszerek eltéréseire és különbözőségeire.

A polgári logisztika fogalma, célja, területei és alapelvei

1. A polgári logisztika fogalma

Mindenek előtt szeretném a polgári logisztika fogalmát tisztázni. Több fogalom-meghatározás is ismert, a gyakorlatban leginkább elfogadottak közül idézek:

1. Dr. **Farkas András** szerint a logisztika a *„anyagok, energiák, információk, esetleg személyek, rendszereken belüli és rendszerek közötti áramlásának létrehozásával, irányításával és lebonyolításával összefüggő tevékenységekkel foglalkozik.”*
2. Dr. **Knoll Imre** professzor, a Magyar Logisztikai Egyesület tiszteletbeli Elnöke szerint a logisztika: *„adott termelési és áruelosztási rendszerben, vagy a rendszerek közötti optimális-és megfelelően programozott - vagyis szervezett termék áramlásával, irányításával és érték elemzésével kapcsolatos tevékenységek összessége.”*
3. **Council of Logistic Management** (1963.) által alkotott fogalom szerint: *„Alapanyagok, félkész és késztermékek, valamint a kapcsolódó információk származási helyről felhasználási helyre történő hatásos és költség-hatékony áramlásának tervezési, irányítási és megvalósítási folyamata, vevői elvárásoknak történő megfelelés szándékával.”*

Fentiekből következik, hogy a polgári logisztika egy olyan ellátási rendszer, amelyben a benne szereplő tevékenységek (elemek) egymással kölcsönhatásban vannak, és polgári gazdasági rendszerek tevékenységének ellátási feladataival foglalkozik (a termelési folyamatokhoz szükséges anyagok, félkész-, illetve késztermékek felhasználóhoz juttatását végzi).

2. A polgári logisztika célja

A polgári logisztikai rendszer célja, hogy a szükséges áruk, szolgáltatások stb.

- a megfelelő mennyiségben,
- a megfelelő időben,
- a megfelelő minőségben,
- a megfelelő helyen,
- a lehető legkisebb költséggel álljanak rendelkezésre.

3. A polgári logisztika területei

A szakirodalom a polgári logisztikát 3 főbb területre bontja: **ellátási, termelési és elosztási logisztika**. Ez a három terület szorosan együttműködik a termelési folyamat egészében. Kezdődik az anyag-, félkész - illetve késztermék rendelkezésre állásával - anyagraktározás, folytatódik a termelési folyamat különböző fázisain keresztül a késztermék-raktározásig, felölelve az anyagáramlás és tárolás, tervezési, szervezési és irányítási folyamatait. Végezetül a termelés utolsó fázisaként a késztermék végső fogyasztóhoz való eljuttatásában teljesedik ki a folyamat.

4. A polgári logisztikai alapelvei

Általánosságban az alábbiakat rögzíthetjük a polgári logisztika alapelveire vonatkozóan:

- felelősség elve,
- biztosítás elve,
- jogkör,
- együttműködés,

- koordináció,
- elégségesség,
- gazdaságosság,
- rugalmasság,
- áttekinthetőség.

Fentieket összefoglalva, ha jellemezni akarnánk a polgári logisztikát, mint rendszert, a leglényegesebb jellemzője a profitorientáltság, a haszon-elvű működés. Ezt azért fontos kihangsúlyozni, mert a később tárgyalandó katonai-, illetve katasztrófa logisztikai rendszer nem törekszik haszonra, bár a szűkös költségvetési források miatt előtérbe kerül egyfajta költségérzékenység.

A katonai logisztika fogalma, célja, területei és funkciói

1. Katonai logisztika fogalma

A katonai logisztika kialakulására elsőként Bölcs Leó bizánci császárnak a hadjáratok létszám-, anyagi és szállítási szükségletei előzetes számbavételét elrendelő parancsa utal. Az újkori alkalmazását Antoin Henry Jomini svájci tábornok vezette be, amikor megalkotta a katonai logisztika újszerű értelmezését. A hadművészet kézikönyvében következőket írja: *„A logisztika, a hadsereg mozgatásának gyakorlata, a menetek és alakzatok anyagi részletei, az el nem sáncolt táborok és szállások elhelyezése, egyszóval a stratégiai és taktikai kombinációk végrehajtása.”* Később, a logisztika fogalmát és rendszerét az észak-amerikai polgárháborútól (1861-65) alkalmazza az USA hadereje.

A katonai logisztika megfogalmazására is több fogalom született. Idézem a legelterjedtebb meghatározásokat:

1. NATO Logisztikai kézikönyv szerint:

Az erők mozgatásának és fenntartásának tervezési és végrehajtási tudománya, mely az alábbi területekkel foglalkozik:

- *Tervezés és fejlesztés, beszerzés, raktározás, szállítás, elosztás, fenntartás és karbantartás, az anyagok (gépjárművek, fegyverek, lőszer és üzemanyag) kiosztása,*
- *Személyszállítás,*
- *Létesítmények vásárlása vagy építése, karbantartása, működtetése és elosztása,*
- *Szolgáltatások megszerzésére, vagy nyújtására irányuló tevékenység,*
- *Orvosi, valamint egészségügyi szolgáltatás biztosítása.”*

2. A Hadtudományi Lexikon meghatározása szerint: *„a logisztikának, mint tudomány elméletének, katonai alkalmazása. Szélesebb értelemben a katonai rendszer erőforrásainak, (élőerő, eszköz, anyag, energia, létesítmények és szolgáltatások), valamint a különleges erőforrások (a pénz, idő és információ), megszerzésének, optimális hasznosításának, tervezése, kezelésének szervezése, és irányítása.”*

2. A katonai logisztika célja

A katonai logisztika célja fentiekből következően a katonai rendszer alaprendeltetés szerinti feladatának, - a fegyveres harc, ill. az erre való felkészülés - végrehajtásának támogatása. A katonai logisztika tevékenységének tárgya az ember (katona), a technikai eszköz és az objektum (infrastruktúra és működtetése).

A katonai logisztikával kapcsolatban is elmondható az, ami a polgári logisztikánál megállapítottam, a **MINDENT** a megfelelő helyen, időben, mennyiségben és minőségben biztosítás elve (4M) alapján való működés.

3. A katonai logisztika területei és funkciói

A katonai logisztika alapvető területei a **logisztikai támogatás**, mint feladatrendszer és a **logisztikai gazdálkodás**.

A logisztikai támogatás átfogja az ellátás, az üzembenntartás, a mozgatás-szállítás és a műszaki-katonai elhelyezés (tábori, infrastrukturális) támogatását. A logisztikai támogatás tehát: „a katonai szervezetek **mozgatásának és fenntartásának tervezésével és szervezésével foglalkozó feladatok és rendszabályok összessége**, amely magában foglalja az MH alaprendeltetéséből eredő, valamint a szövetséges- és nemzetközi szerződésekben foglalt kötelezettségek teljesítéséből adódó katonai műveletek logisztikai szükségleteinek kielégítését”. Ennek célja az, hogy a „katonai műveletek során a hadianyag készletek felhalmozásával, az anyagfelhasználás normatív szabályozásával, a felhasznált készletek pótlásával; a haditechnikai eszközök alkalmazásra történő felkészítésével, a megsérült, meghibásodott eszközök helyreállításával, visszatérítésével; az elhelyezési és infrastrukturális feltételek támogatásával; a mozgatási-szállítási feladatok végrehajtásával, a logisztikai szervezetek hatékony alkalmazásával **hozzájárulni a katonai szervezetek állandó hadrafoghatóságának és harcképességének fenntartásához.**”.

A logisztikai gazdálkodás „a támogatás megvalósításához szükséges erőforrások tervezését, a beszerzésre kerülő és a meglévő erőforrások célirányos, szabályos, költség-hatékony és elszámoltatható felhasználását jelenti.” Célja: „a gazdálkodást szabályozó törvényi előírások betartása mellett biztosítani a honvédelmi tárcához tartozó szervezetek alaprendeltetés szerinti feladatai optimális ráfordításokkal történő végrehajtását. Gazdálkodási elvek: az előrelátás elve, az integráció elve, folyamatosság elve és a rugalmasság elve.

A katonai logisztika funkciói:

- anyagi és ellátási funkció,
- technikai kiszolgálási és javítási funkció,
- szolgáltatási funkció,
- robbanóanyag-hatástalanítási funkció,
- mozgatási és szállítási funkció,
- műszaki funkció,
- egészségügyi funkció,
- szerződéskötési funkció,
- költségvetési- és pénzügyi funkció.

4. A katonai logisztikai alapelvei

Általánosságban az alábbiakat rögzíthetjük a katonai logisztika alapelveire vonatkozóan:

- Tervezhetőség, előrelátás,
- együttműködés (integráció),
- elégségesség,
- gazdaságosság,
- rugalmasság,
- folyamatosság,
- áttekinthetőség.

A polgári és katonai logisztika sajátosságainak összefoglalása

Megállapíthatjuk, hogy mind a polgári, mind a katonai logisztikai rendszer átfogja az ország erőforrás rendszerét. Az ország erőforrás rendszere az a korlát, mely meghatározza a rendelkezésre álló és így megszerelhető

tényezőket, tehát az áruk, szolgáltatások, humán erőforrás és információ mennyiségét.

A következőkben foglaljuk össze a polgári és katonai logisztika sajátosságait:

Polgári logisztika	Katonai logisztika
Igény alapú finanszírozás	Alulfinanszírozottság – szűkös költségvetési korlát
Iparági együttműködés – piacgazdasági alapon Igény alapú szükségletek rendelkezésre állása	Védelmi ipar gyakorlatilag megszűnt, ezért a biztos ellátási háttér hiányzik Kielégítetlen anyagi szükségletek
Üzleti terv által meghatározott viszonylagosan állandó környezet	Gyakran változó feltételek – haderőátalakítás, csapatok átalakítása, feladatok megváltozásából eredő megváltozó erőforrás igény
Profitorientált Viszonylagosan állandósítható, tervezhető igények – raktározást kiváltó módszerek alkalmazása	Nem profitorientált Sztokhasztikus szükségletek (idő, mennyiség, hely), nagyságrendi eltérés a béke és a háborús igények között valamint a szövetségi feladatok prioritásából eredő szükségleti rendszer – ebből következik a raktározás szükségessége
Profit orientáció Beszállítói státusz (megfelelő minősítések esetén)	Siker (hatásosság) orientáció Szoros kapcsolat a polgári logisztikával

A katasztrófavédelmi logisztika fogalma és a benne szereplő szervezetek meghatározása

Általánosságban elmondhatjuk, hogy a logisztika feladata az ember, eszköz és infrastruktúra együttesének fenntartása, kiszolgálása (polgári értelemben a termelés kiszolgálása, támogatása). Ezt a feladatot a polgári logisztika együttműködő szervezeteken keresztül valósítja meg, míg a katonaság

a speciális feladatköréből következően önálló logisztikai szervezetet fenntartva végzi.

A katasztrófák természetéből következik, hogy előre nem tervezhető, azaz nem várt esemény, viszonylag hirtelen következik be, ebből következően az ellene való védekezés, illetve a megtörténte utáni „esemény lereagálása” nélkülözi a tervezhetőséget. „A „tipikus” katasztrófahelyzet tehát váratlan és előre nem tervezhető, mely az emberek életét, egészségét, anyagi értékeiket, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon, vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása, vagy a következmények, felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit és különleges intézkedések bevezetését igényli.”. [Idézet: *A honvédelmi ágazat katasztrófavédelmi rendszerének újragondolása - Dr. Kádár Pál őrnagy, HM TKF osztályvezető-helyettes*] Ebből következően a katasztrófa elhárítás feladatának támogatására egy olyan logisztikai rendszer szükséges, mely ötvözi a polgári és katonai logisztika elveit, valamint a bekövetkezett esemény alapján szükséges sajátos katasztrófavédelmi logisztikai támogatás rendszerét.

1. A katasztrófavédelmi logisztika fogalma

A katasztrófavédelmi logisztika fogalmára nincs elfogadott meghatározás, ezért felhasználva a katonai logisztika fogalmát, az alábbi meghatározást alkottam: „*a katasztrófavédelmi logisztika a katasztrófavédelem rendszer erőforrásainak megszerzésének, optimális hasznosításának, tervezése, kezelésének szervezése, és irányítása.*”

2. A katasztrófavédelemben részt vevő szervezetek

Amikor a hazai katasztrófavédelem rendszerét áttekintjük, a jogszabályi háttér alapján a 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófavédelemről kimondja az 1. § (1) bekezdésben: „A katasztrófák megelőzése és az ellenük való védekezés nemzeti ügy. A védekezés egységes irányítása állami feladat.”, tehát véleményem szerint a katasztrófák elleni védekezés állami szabályozási feladat. Azonban míg a katonai feladatok egy viszonylag egységes keretek között működő honvédelmi rendszerben valósulnak meg, meghatározott és világos feladat-, és hatáskör valamint eszközrendszer alapján, addig a katasztrófavédelem több szervezet együttműködésén keresztül valósul meg, melyek mindegyike rendelkezik saját logisztikai rendszerrel:

- Hivatásos katasztrófavédelmi szervezet (Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság – OKF és megyei szervezetei);
- A nem hivatásos szervezetek – választott tisztviselőkből és megbízott résztvevőkből álló szervezetek (a Kormánytól egészen a helyi önkormányzati szervezetig), valamint az egyéb civil szervezetek;
- Együttműködő szervezetek (rendőrség, vízügy, honvédség stb.).

Megállapítható, hogy a katasztrófavédelmi logisztikai rendszer tehát a benne szereplő szervezetek logisztikai rendszereinek összessége. Mint a bevezető részben jeleztem, a katasztrófák nem tervezhetőek, bár a veszélyes helyzetekre, létesítményekre kialakíthatók, meghatározhatók védelmi, megelőzési eljárások, szabályok, a véletlenszerűen és nem feltétlenül ismert mértékben, nagyságban bekövetkező katasztrófák elleni védekezésre nehezen biztosítható a védekezésre és a következmények felszámolására vonatkozó felkészülés végrehajtása, az erőforrások csoportosítása.

A katasztrófavédelmi logisztikára alkalmazható polgári és katonai logisztikai rendszer alapelvek ismertetése

Fontos megjegyezni a katonai és katasztrófavédelmi feladatokkal kapcsolatban: a **védelem szolgáltatás**, tehát túl az állami közjavakra épülő rendszerre, nem nélkülözheti a társadalmi szerepvállalást, legyen az polgári, avagy a piac egyéb szereplőinek részvételén alapuló.

A katonaság feladatellátásában szétválasztotta a termelői és felhasználói logisztikát, valamint szétválasztotta a támogatás és gazdálkodás területét. A szétválasztást az önálló szervezetén belül valósítja meg, a beszerzési logisztika feladatait a Honvédelmi Minisztériumon (HM) keresztül, míg a fogyasztói logisztikai feladatokat a HM egyéb szervezetein keresztül valósítja meg.

A polgári terület a logisztikai folyamatban a termelői-fogyasztói részt direktben nem különíti el, hogy együttműködő szereplők sokaságán valósul meg a folyamatok ellátása.

A következőkben a polgári és a katonai logisztika alapelveit értelmezem a katasztrófavédelmi logisztika alapelveire, bemutatva az polgári és katonai logisztikai rendszer-alapelvek alkalmazhatóságát a katasztrófavédelmi logisztikai rendszerre.

A katasztrófavédelmi logisztika főbb alapelveit az alábbiakban határozom meg:

- **tervezhetőség;**
- **(minden helyzetben) működőképesség, rendelkezésre állás;**
- **fenntarthatóság – finanszírozhatóság;**
- **együttműködésre képesség.**

1. Tervezhetőség

Fontos a logisztika szempontjából a feladatok tervezhetőségének kérdése. A polgári logisztika profitorientáltságából következik a tervezhetőség igényének megléte. A polgári területek, ha lehet, költség-hatékony módon oldják meg például a beszerzés és raktározás kérdését, mondjuk azonnali szállítás (amikor szükséges) és csak minimumkészletet raktároznak. A nem minősített időszakban működő katonaság feladatai tervezhetőbbek, így léteznek olyan direktívák, melyek meghatározzák a szükséges logisztikai támogatási igényeket. A minősített időszakok azonban a logisztika szempontjából nem várt feladatokat idézhetnek elő.

A katasztrófavédelem feladatát támogató logisztika a katasztrófák természetéből következően sajnálatosan nem előre jelezhető módon jelent igényeket, vagyis a katasztrófa ad hoc jellege miatt a védekezés, illetve a megtörténte utáni „esemény lereagálása” nélkülözi a tervezhetőséget. Ebből következően a katasztrófavédelem feladatainak ellátásához egy olyan logisztikai rendszer szükséges, mely ötvözi a polgári és katonai logisztika elveit, kiegészítve a saját logisztikai rendszerét. Ez a logisztikai rendszer a bekövetkezett esemény alapján szükségessé váló igényekre alapulva szervezi meg a feladat logisztikai támogatását. A szükséges mértékben mozgósítja a saját logisztikai rendszerét, és egészíti ki az együttműködő szervezetek logisztikai rendszerével, valamint vonja be a polgári szférát a feladatellátásba.

2. Működőképesség, rendelkezésre állás

A működőképesség (mind a rendszerre, mind a benne szereplő emberi-eszköz-anyag tényezőkre vonatkoztatva) fontos területe az üzembenntartás (rendelkezésre állás).

Az üzembenntartás a katonai és a katasztrófavédelmi területen a speciális eszközigények miatt olyan terület, mely szükséges és nem vagy csak részeiben szervezhető ki a polgári gazdaságba. Erre megoldás a „logisztikai bázis”, melynek hatékonysága a hely-, idő-, eszköz- hármasság együttes optimális rendelkezésre állásától függ (vagyis megfelelő eszköz a megfelelő helyen, elérhető időn belül rendelkezésre bocsáthatósággal). Szemben a katonai logisztikai rendszerrel, ahol katonai létesítményben elhelyezett raktárakban történik a katonai eszközök és anyagok tárolása – speciális védelem és őrzés alatt; a katasztrófa logisztika raktározása megvalósulhat hivatásos szervezetek telephelyén (polgári védelmi létesítményben vagy tűzoltósági bázisokon), ugyanakkor megvalósulhat a polgári cégek területén lévő raktárakban is. Ez természetesen igaz a már említett bizonyos javítási feladatokra is, hiszen a katasztrófavédelmi eszközök egy részre javítható a polgári szféra műhelyeiben.

A katasztrófa logisztikának olyan eszközöket kell alkalmaznia, melyek felhasználása és alkalmazhatósága a polgári körülményekhez igazítható. Míg a katonai speciális eszközök ritkán kell, hogy mozogjanak városi körülmények között, addig a polgári védelem, vagy a tűzoltóság eszközei zömében a fent nevezett, összefoglalóan lakókörnyezetekben mozognak, így a lánctalpas eszközök alkalmazhatósága szinte kizárt a tűzoltóságnál. Viszont egy megsemmisült épület bontásánál részt vevő speciális bontó-gép nehéz szállító-eszközzel - platón is a helyszínre juttatható. Fontos különbség a fentiekkel összefüggésben az, hogy a katonai logisztikai rendszernek részlegesen vagy teljesen megsemmisült infrastruktúra esetén is működőképesnek kell maradnia, míg ez nem teljesen szükséges a katasztrófa logisztikai rendszerhez. A rendszer jelenlegi képességeit figyelembe véve a meglévő infrastruktúra képes ellátni a katasztrófavédelmi feladatokat, hiszen rendelkezésre állnak például a benzinkutak, a szervizek, az éttermek.

3. Fenntarthatóság – finanszírozhatóság és együttműködés

Mind a polgári, mind a katonai logisztikához hasonlóan a katasztrófavédelmi rendszerben az anyagok és eszközök, szolgáltatások szintén széles körével dolgoznak. Fontos feladat bizonyos mennyiségű anyag, eszköz (tartalékkészlet) folyamatos raktáron tartása. E készletek mennyiségét a védelmi feladatok jellege határozza meg. Azonban, szemben a katonai feladatokkal, a „váratlanra” készülő katasztrófavédelmi rendszerben a feladatok anyagigényén túl lényeges a pótlási időtényező, vagyis a szükséges mennyiségű anyag, eszköz beszerezhetősége, rendelkezésre állíthatósága. (Erre jó példa egy árvízi helyzetben a gátszakadás megállításához rendelendő lokális felhasználásra kerülő nagy mennyiségű homok és homokzsák, de amennyiben az árvízi védekezés elhúzódik, tartósan magas vízszint esetén, akkor a több száz kilométeres folyószakaszon folyamatosan szükséges, időben elhúzódóan szintén óriási mennyiségű eszköz és anyag, nem is beszélve a védekezésben résztvevő személyek ellátásának, pihentetésének sajátos igényrendszeréről).

Azonban régi közgazdasági elv: a raktáron lévő áru halott pénz. Ugyanakkor a katonai és a katasztrófavédelmi rendszer logisztikája sem nélkülözheti a raktározást. És akkor még nem szóltunk a speciális rendeltetésű eszközök raktáron tartásáról, például egyéni védőeszközökről, gázálcokról, jódtablettákról, melyek szavatossági időn túl nem tarthatók és nem „dobhatók úgy piacra, mielőtt lejárnának, mint az például az élelem”. Ismert tény, hogy a Magyar Honvédség hatalmas mennyiségű inkurrens készletekkel rendelkezik – melyek őrzése, tárolása, megsemmisítése nem megoldott, és komoly pénzeket igényel. Tehát a tartalékkészletezés szintjének és helyének meghatározása, frissítése komoly feladat, helytelen szintjének meghatározása felesleges pénzeket emészt fel. Meg kell említeni, hogy a honvédség átalakításával párhuzamosan nagymértékben lecsökkent az „M” zárolt raktári készletek mennyisége, így a katonai szervezetek csak korlátozottan tudnak ellátási bázisul

szolgálni valamely lakosságot veszélyeztető helyzetben. Ehhez kapcsolódóan, az elmúlt években a katonai alakulatok díszlokációja megváltozott, az új koncepció szerint a széttagolt helyőrségi szervezet „bázis-helyőrségi” rendszerré alakul, így a régi helyőrségek környékén élő „helyhatóságok” nem tudják a régi módon az alakulat támogatását kérni bizonyos helyzetekben. A centralizált eszközanyag elhelyezés viszonylagos költséghatékonyságot jelent, ugyanakkor a szállítás és mozgatás többletköltsége is megjelenik ezzel párhuzamosan.

Megfontolandó tehát a polgári szféra felhasználása, bevonása a katasztrófavédelem ellátási rendszerének fenntartásában, mivel a polgári logisztikai rendszerek többnyire jól kiszámított és folyamatos kapacitással működnek (raktárak fizikai megléte, kapacitása, létszámviszonyok, ismert eszközök és erőforrások). Ezzel a katasztrófavédelmi logisztika együttműködési és finanszírozhatósági elvei érvényesülhetnek.

A katasztrófavédelmi logisztika, akárcsak a katonai logisztika, nem nélkülözheti a logisztikai gazdálkodási elemet. A logisztikai gazdálkodás a támogatás megvalósításához szükséges erőforrások tervezését, a beszerzésre kerülő és a meglévő erőforrások célirányos, szabályos, költséghatékony és elszámoltatható felhasználását jelenti.

A katonai logisztikai rendszernek békeidőben is szembesülnie kell kemény piacihoz hasonlító mechanizmussal. Békeidőben a katonaság klasszikusan felhasználó (vevő). A katasztrófavédelmi logisztikai rendszer sokkal inkább a polgári rendszer gondolkodására kell, hogy hasonlítson, hisz napi feladatokat lát(hat) el. A katonai logisztikusok szerint minden nap „éles”, mert a katonáknak enniük kell, az eszközöknek működniük kell, az anyagokra szükség van. Viszont ha pénzhiány miatt bizonyos alakulatoknál késik egy eszköz beszerzése, akkor sincs semmi következmény; az ellátó szervezet nem megy csődbe, a veszteség nem értelmezhető. A missziók esetében pedig nincs az a helyzet, hogy „ne kaparják össze a szükséges eszközöket, anyagokat”, ha kell, mások rovására. Azonban vegyünk egy közhelyes példát: a katasztrófavédelmi

logisztikai rendszer elsődleges beavatkozó egységei, a tűzoltók, ha nem kapnak védőruhát, nem tudják ellátni a feladataikat. Viszont tűzálló védőruhát nem lehet „csak úgy összekaparni máshonnan”, nem beszélve arról, ha mondjuk, elhozzuk a vecsési tűzoltók eszközeit, akkor a vecsési tűzoltóság működésképtelenné válik.

Megítélésem szerint a logisztikai rendszereket egyfajta teljesítmény-hatékonyság szerint értékelhetjük. Amikor például sikeres árvízi védekezésről hallunk, és kiderül, hány százmilliárd forintnyi értéket sikerült megmenteni, valamennyien büszkék vagyunk a mentésben résztvevőkre. Ugyanakkor az állam a felmerült költségeket sajátosan kezeli, hiszen az államháztartás alrendszerében lévő központi költségvetési szervek és a helyi vállalkozók pénzügyi megítélése nem azonos. Míg a helyi vállalkozót (az önkormányzaton keresztül vagy a vis-major alapból) teljesen kártalanítják, kifizetik, addig például a vízügy, vagy a Honvédség gyakran kap olyan választ, hogy csak részben térítik a költségeket, a többit a dologi költségvetésből kell kigazdálkodni. A költségvetés nem feladatalapú, illetve „igény figyelembevevő”, hanem bázis alapú, tehát reálértékben soha nincs elegendő pénz a védelemre. Megjegyzem a pénzforgalmi szemléletű államháztartási számviteli rendszer nem alkalmas döntés-előkészítéshez, illetve hatásvizsgálatra, azaz a reálfolyamatok valódi vizsgálata lehetetlen.

A jelenlegi költségvetési forma, a bázisalapúságra épülő, a „költsd el, vagy elvonják”-elv szerint működő finanszírozással nem lehet hatékony logisztikát megvalósítani. Így sajnos évek óta alulfinanszírozott és alacsony hatékonyságú rendszerek támogatják a feladat ellátást. Komoly vizsgálatokra lenne szükség ahhoz, hogy kiderítsük, az érintett szervezetek logisztikai rendszereinek összekapcsolásával, illetve részeiben egységesítésével milyen hatékonyság-növelés lenne elérhető. Megjegyzem, a rendszerek (például a katonai területeken) önállóan már integráltabb, egységesebb rendszerek, de még

mindig sok a párhuzamosság, a több szinten és helyszínen meglévő logisztikai duplikálás.

Megállapítások, összegzés

Általános megállapítás: a nem egységes, integrált szervezetben megvalósuló feladatellátás támogatását nem egységes szervezettel lehet megoldani, mely a közigazgatás különböző szintjein biztosítja egyfelől saját költségvetési forrásokból a szükséges anyagokat, eszközöket és támogató technikai elemeket, másfelől hatékonyan alkalmazza a központi költségvetési szervek erőforrásait, rajta keresztül az ország egészének erőforrásait, ugyanakkor nyit a polgári gazdaság szervezetei felé. Nincs korlátlanul rendelkezésre álló erőforrás a feladatokhoz, így erőforrás optimalizálásra van szükség. A katasztrófavédelmi logisztikának alapul kell vennie a katonai logisztikát, ugyanakkor komolyan tanulmányoznia kell a polgári logisztikai rendszerek működési elveit.

A katasztrófavédelem a piacon, mint „vevő” jelentkezik, a beszerzéseit ott bonyolítja. A fogyasztói logisztikai területén működteti saját és kapcsolódó szervezetin keresztül az ellátás, üzembenntartás, szállítás, elosztás (felhasználás) elemét.

A katonai logisztika nem helyettesítheti a jelenleg nem „látható” katasztrófavédelmi logisztikát, tehát az egy az egyben történő megfeleltetés és a tévesen a hadsereg oldaláról elvárható minden oldalú feladatellátás is téves. A rendszereket komolyan át kell világítani, és elemezni kell, hogy mit lehet a katonai és mint a polgári szférától integrálni, és min az, amit csak és kizárólag a központi katasztrófavédelmi szervezet tud és képes biztosítani és ami nem kiszervezhető.

Ehhez kapcsolódóan, ha számba vesszük a katonai logisztikai gazdálkodás lehetőségeit, akkor azok közül megfontolandó katonai és katasztrófavédelmi szervezetnek

- a. a közös feladatellátást támogató beszerzések központosítása, és ahhoz kapcsolódóan a „közös” feladatellátó egység létrehozása;
- b. Közös raktár és ellátó bázisok, üzemben tartást támogató infrastruktúra fenntartása;
- c. A honvédelmi szervezeteknél és a nemzetgazdaságban tárolt készletek közös „fenntartása”;
- d. A gazdálkodási hiányosságokból eredő károk, veszteségek megakadályozása a környezetvédelmi előírások érvényesülésének és a hulladékgazdálkodás bevezetésének előtérbe helyezése;
- e. A közös feladatokhoz illetve a kapcsolódási pontokhoz igazodó logisztikai gazdálkodási információs rendszer létrehozásából adódó gazdasági előnyök kiaknázása.

Azonban van egy komoly visszatartó erő, illetve tényező: ez pedig a biztonsági érdek. A biztonság megteremtésében részt vevő szervezetek (a katonaság, illetve az egyéb szervezetek, köztük a katasztrófavédelem) erői közül viszonylag kevés feladat vihető ki biztonsággal a polgári szférába. Tehát magyarán kiszervezhető az objektumok őrzése (nem vizsgálva, hogy ez véleményem szerint jó-e vagy sem), addig például a tűzoltósági funkció nem vihető ki outsourcingba.

Mivel a logisztika túl az eszköz-, anyag-, ember ellátáson az információ-áramlásra is kiterjed, így nehezen képzelhető el, hogy a védelmi szektor információs rendszerének működtetési is kikerüljön.

A katasztrófavédelmi logisztikának egy fokmérője van: **ha baj van, helytáll-e, illetve sikeresen látja-e el a feladatait.** A katonai logisztika

békeidőben felkészül, információt gyűjt, elemez, illetve missziókat támogat (speciális, „éles” gyakorlat elvei szerint). A katasztrófavédelem szempontjából azonban nincs béke, vagy háború: csak váratlan helyzet létezik – a katasztrófa logikájából következően.

Összefoglalva, míg a katonai feladatokban egy önálló szervezet hajtja végre a feladatokat, addig a katasztrófavédelem rendszere inkább láncszerűen felépülő rendszerek összessége, melyek a törvény alapján definiált módon hajtják végre a feladatokat, valójában lokálisan létező kisebb rendszerek összessége. Ezen lokális rendszerek elemei zömében a helyi hivatásos tűzoltó erők (mint elsődleges beavatkozó, operatív erő), a polgári védelmi rendszer kirendeltség-vezetők, valamint az önkéntesek, és lakosság, kiegészülve a helyi igazgatás tisztségviselői (gyakorlatilag a helyi polgármesteri hivatal kijelölt munkatársai – például elhelyezési ügyekben a lakásügyi vezető, a műszaki kérdésekben a helyi építéshatósági irodavezető, befogadási ügyekben az oktatási ügyosztályvezető, mivel a tornatermek hozzá tartoznak stb.) vannak jelen. Ezt támogatja a feladattól függően a katonaság és a polgári szféra (például árvízi védekezésnél).

A katonai logisztikai rendszere létező, integrált egész, így működési elveiben fejlett, bár változásra, változtatásra szorul. A megváltozott világban a katonai és katasztrófavédelmi területnek is változnia kell, még akkor is, ha az átszervezés és rendszerszemléletű működési elvek kidolgozása többletköltséggel jár. Az alábbi kérdések is felvetődhetnek a változásokkal kapcsolatban:

- Ha a haderő átszervezés elsődleges célja a pénzhiány, akkor nem valószínű, hogy a feladatellátás nem sérül,
- Ha átszervezzük az egészségügyet, szintén pénzügyi okokra hivatkozással, akkor felmerül a kérdés, gondolt-e valaki arra, ha egy bekövetkező ipari katasztrófa esetén több száz, ezer embert kell időlegesen vagy tartósan ellátni, esetlegesen kórházban fektetni. Vizsgálta

ezt valaki? Ha nem, akkor felértékelődik a katonai egészségügy rendszere, mely a logisztika fontos része.

Lényegében a polgári és a katonai logisztika jó alapot teremt a katasztrófavédelem logisztikai rendszerének megszervezéséhez, de csak akkor, ha a nemzetbiztonsági és védelempolitika irányításában a katonai és katasztrófavédelmi feladatok a helyükre kerülnek. Ha nem folytatódik a katonaság műszaki-támogató erejének, illetve a csapatok többfunkciós eszközeinek kivonása, korszerűtlenségre hivatkozással. Átgondolandó az eszközök fejlesztése, a kiemelt létesítmények, az állandó üzemek katasztrófavédelmi szerepének újragondolása.

A katasztrófavédelem logisztikai rendszer jelenleg helykeresésben van, hisz még nem találta meg a valódi, feladatellátás szempontjából betöltendő helyét, láthattuk ezt a 2006. augusztus 20.-i sajnálatos eseményeknél, vagy elég akár jogszabályi széttagoltságra gondolnunk.

Irodalomjegyzék:

1. 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófavédelemről
2. NATO Logisztikai kézikönyv
3. Hadtudományi Lexikon
4. *A honvédelmi ágazat katasztrófavédelmi rendszerének újragondolása - Dr. Kádár Pál őrnagy, HM TKF osztályvezető-helyettes (www.honvedelem.hu)*
5. Dr. Tóth Rudolf: Logisztika, ZMNE-BJKMK Katonai Műszaki Tanszék